

JURNAL

ПЕNТРЅ PESПÎNDIPEA ШТІІNЦЕЛОРЅ NАТЅРАЛЕ ШІ ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE.

Pediџeatѣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 24.	(Anѕлѕ алѕ treiлea)	Бѕkѕpeшtĭ	30 Iѕnie, 1858.

Konpindepea: Ѕnѕ fѕptiшагѕ лаѕdaбiлѕ.— Таблоѕлѕ naтѕpeĭ.

Ѕnѕ fѕptiшагѕ лаѕdaбiлѕ.

Sîntemѕ înkpedinцaцĭ, кѣ ачеĭ каре ворѕ чiti titѕлѕлѕ ачestѕĭ aptiколѕ, ворѕ fаче ѕnѕ semnѕ de mipape; anoĭ dakѣ авемѕ оnoape d'a авеа întpe чititopiĭ noштpiĭ шi вр'ѕnѕ прокѕрорѕ d'ѕnѕ tpiбѕnaл корекцionaл, поate кѣ se ва simцi îndatopatѕ a npotesta în kontpa idei «ѕnѕĭ fѕptiшагѕ лаѕdaбiлѕ.» Dapѕ пе d'алtѣ napte iapѕ sîntemѕ sigѕpĭ кѣ dѕпе чitipea ачestѕĭ aptiколѕ, toate кѕцeteлe, тѣкарѕ челе maĭ skpѕпѕлоase шi deлiкate, ворѕ fi îmпѣкate; кѣчĭ ворбimѕ aiчĭ de fѕptiшагѕлѕ плаntелорѕ foлositoape шi saлѕtape цenѕлѕĭ ѕmanѕ, skoцîndѕ-ле din mîiнеле ѕнорѕ оameni шi попѕлĭ eгоiштĭ каре арѕ вреа sѣ esплоateze цenѕлѕ ѕmanѕ în бenefiчiѕлѕ лорѕ.

Fѕptiшагѕлѕ despre каре ворбimѕ акѕмѕ este ачела a арборѕлѕĭ din каре провine pemediѕлѕ (doktopiea) че se nѕmeште Kina шi каре dѣ bindeкapea чea maĭ sigѕpѣ în kontpa fpigѕpiлор.

Întp'adeвѣрѕ, întpe toate pemeziiле каре medichina ле-a лѕatѕ din pernѕлѕ вeцetaлѕ, nichĭ ѕna n'ape efekte aшa de sigѕpe шi de saлѕtape omѕлѕĭ, de kîtѕ Kina (Chininin saѕ sape de Kina.) Ачeastѣ sape este fабpikatѣ din коажа арборѕлѕĭ de Kina; ѕnѕ «Алкалоid» кѕmѕ iлѕ nѕmeskѕ kimistĭ modepnĭ. Este intepesantѕ a шti istopiea ачestѕĭ pemediѕ. În toate timпѕpiле a esistatѕ fpigѕpiле, în kontinentѕлѕ векiѕ ка шi în челѕ nѕoѕ. Dapѕ mediчiĭ Eлenĭ, Pomanĭ шi кеар maĭ пе ѕpmѣ n'aѕ шtiѕtѕ nichĭ o pemedie sigѕpѣ d'a bindeкa fpigѕpiле, de ачеea ѕnѕ omѕ atinsѕ

de фрігȣрї, тъкарȣ foapte ȣшоаре, ера късnitȣ ръȣ nînъ s'a вindекatȣ; îї ȣлобоadea sînџе, îї detea felȣрімї de декокte пеntрȣ кȣръцепіеа sînџелȣї, îлȣ ȣпȣпеаȣ ла felȣрімї de tpatamente каре џinea лȣnї întpeџї. Astȣ-felȣ пъtimeaȣ atȣnчї oamenii каре аȣ локȣitȣ în џърї бънtȣite de фрігȣрї. Токмаї în кȣрsȣлȣ secȣлȣлȣї алȣ 15-леа, Жесȣiцїї аȣ adȣsȣ ла Еȣропа, din Перȣ în Америка, коажа ȣnȣї арборȣ пе каре indienii d'aколо о întреввȣinџаръ, кȣmȣ аȣ zisȣ, кȣ fолосȣ în контра ачештiї патимї. Дȣпе че аȣ фъкȣtȣ кȣ ачестȣ pемediȣ, еспеpiinџе în Еȣропа, аȣ възȣtȣ къ aceastъ коажъ меpitъ toate лаȣdеле че îї а datȣ. De atȣnчї, коажа Kineї a începȣtȣ a figȣpa în медічinъ ка ȣnȣ «speцiфiкȣ» (doktopiea sigȣpъ) în контра фрігȣрілорȣ sȣв nȣмірeа de коажа din Перȣ (Cortex peruvianus.) Дарȣ кȣ toate ачеstea, коажа de Kina a авȣtȣ ȣnȣ defektȣ (кȣsȣрȣ) къ ера греа de mistȣitȣ de stomaкȣ. Апої fiind-къ spre a вindeка niште фрігȣре, s'a черȣt къ болнавȣ sъ ica nînъ ла doъ ȣnчiї (16 драмȣрї) de коажъ de Kinъ în пȣлвере saȣ fертȣръ, de ачееа ачестȣ tpatamentȣ a каȣzatȣ adese-opї indiџestiȣnї шi slъвiчiȣnea stomaкȣлȣї. Дар ла începȣtȣлȣ secȣлȣлȣї aktȣалȣ, ȣnȣ кimistȣ франчезȣ (Pelletier) a deskoпepitȣ în коажа de Kina о sape saȣ алколоidȣ каре а nȣmit'o *Chinin* (sape de Kina) каре копрinde în sine toatъ пȣtepea a коажеї, astȣ-felȣ în kîtȣ, kîte-ва гръȣnџе nȣmaї d'aceastъ sape албъ, лȣкрезȣ atita întokmaї ка о ока fертȣръ шi ка о ȣnчie din пȣлвере de коажа de Kina ; asta a fostȣ ȣnȣ прогресȣ imensȣ în кȣtapea болнавілорȣ de фрігȣрї; къчї sipmani болнавї аȣ skъпatȣ de stiкле марї кȣ dекоктȣрї d'ȣnȣ гȣstȣ infepnaлȣ, saȣ de пакеtȣрї de праfȣ de коажъ de Kina каре îї а пръпъditȣ stomaкȣлȣ, шi ера d'ajȣnsȣ ка sъ ica чine-ва ка пе вірfȣлȣ ȣnȣї кȣцitȣ чева авіеа візівілȣ de sape de Kina фъкȣtȣ хапȣрї, шi sъ skape de патима фрігȣрілор. Nenȣмepoase еспеpiminte s'a фъкȣtȣ d'atȣnчї înкоаче кȣ Kinin saȣ sape de Kina шi toate аȣ adeвepitȣ deskoпepipea лȣї Pelletier; ба înкъ aceastъ deskoпepipe a fostȣ пasȣлȣ челȣ d'întiiȣ пеntpȣ о sepie d'алte deskoпepipї, каре аȣ арътatȣ toate къ маї în opї-че плаntъ медікалъ енерџікъ, se афлъ о sape saȣ алколоidȣ în каре este копчеntpatъ toatъ пȣtepea ачестȣї pемediȣ; asemenea шi în плаntеле otpъвite, алколоidȣлȣ este порtъtорȣлȣ otpъвеї; о foapte мікъ кътime d'ачестȣ алколоidȣ, продȣче efektеле челе маї tepiвiле (s. c. Nicotin saȣ алколоidȣ че se афлъ în tȣtȣnȣ din каре a паtpa parte a ȣnȣї гръȣnte nȣmaї, este în stape sъ omoape ȣnȣ omȣ în кȣрsȣ d'o жȣмъtate minȣtȣ.)

În aceastъ stape de satisfakџiȣne s'a aфлatȣ apta медікалъ în рапорtȣлȣ tpaktъpeї фрігȣрілорȣ, kîndȣ aceastъ fepiчipe s'a tȣрвȣратȣ прin înmulџiреа, каре аȣ adȣs'o воіаџіорї din sȣdȣлȣ Америчеї ла Еȣропа, каре аȣ zisȣ къ арборȣлȣ Kineї se îmпȣцineazъ din zi în zi маї mȣлtȣ, în ȣрма пeîngpiжipeї oamenілорȣ d'aколо шi кеарȣ în ȣрма лъкоmieї лорȣ каре face din zi în zi маї mape deвastaџiȣnї în пъdȣpiле кȣ арбȣрї de Kina. Ба înкъ аȣ zisȣ къ џепȣлȣ ȣmanȣ este amepinцatȣ d'a пеpde кȣ totȣлȣ кȣpindȣ ачестȣ pемediȣ mape шi diвinȣ. Ка sъ înџелеџеmȣ маї віне toatъ întindepea ачестеї кȣestiȣnї, tpeвȣe sъ ворвimȣ чева nainte despre natpiea, modȣлȣ крешtеpeї шi adȣпъpeї a ачестȣї pемedȣ.

Nȣmaї în Америка крешtе плаnta Kineї, аколо se desвoaлtъ шi deвine ȣnȣ арборȣ mape d'o înълџime mажestoasъ, aвîndȣ о коажъ netedъ saȣ кръпаtъ, фрȣnzъ de колоаре kafenie, шi флорї d'o фрȣmȣseџe admipaвiлъ. Елȣ крешtе аколо пе noвîpпiріле мȣnџілорȣ Корділіерї întpe 19° л. m. шi 10° л. в. ла о înълџime de 5000 nînъ ла 7500 пічioape peste nivелȣлȣ мъpeї. Пе partea окчidentaлъ a ачесtорȣ мȣnџї, арборȣлȣ de Kina формеазъ sinгȣрȣ пъdȣрї. Дар локȣлȣ челȣ маї вогаtȣ în aceastъ плаntъ пречioasъ este, ȣnde мȣnџiї Корділіерiї se sевîpшеsкȣ în валеа Бразіліеї. Дарȣ sъ nȣ'шi imaџine чine-ва къ esistъ пъdȣрї întpeџї nȣmaї de ачестї арборї, din контра nȣmaї kîte ȣnȣ арборȣ de Kina pisinitȣ înкоаче înколо крешtе în ачесте локȣрї; aceastъ чipкȣmstanџъ face adȣnapea коажеї de Kina, foapte греа. Întp'adевъpȣ, nȣmaї ȣnȣ Indianȣ кȣ mipoсȣлȣ sъȣ deoseвitȣ шi instinktiвȣ ка ла ȣnȣ animaлȣ, poate sъ deskoпepe ȣnȣ арборȣ de Kina în mizлокȣлȣ ȣneї пъdȣрї tpoпiче, deasъ шi акопеpitъ întpe алте кȣ felȣpimї de арборї, în kît чine-ва ȣмвлînd аколо nȣ веde nічї zioa вр'о pazъ a лȣminеї Soapeлȣї. К'о aџepitate admipaвiлъ indianȣлȣ каре adȣпъ коажа de Kina (se nȣмеште аколо Cascaritlaru) se агаџъ пе вірfȣлȣ арборілорȣ челорȣ маї înaлџї

ка съ deskonepe d'акоlo, iapȣ к'о apтъ admipaбiлъ, esistinца ȣnopa apбopĭ de Kina, кape se aфлъ ръsпîndiцĭ înкoaчe înкolo кîte ȣnȣ în mizлокȣлȣ пъdȣpeĭ, шi кîndȣ se погоаръ жосȣ, nȣ гpешеште niчĭ odatъ шi гъseшte nȣmaĭ de кîtȣ poziцiȣnea ачеstopȣ apбopĭ în mizлокȣлȣ ȣneĭ пъdȣpĭ în кape opĭ-че алtȣ omȣ s'apȣ ръtъчi.

Dapȣ negȣцъtopiĭ spaniolĭ кape fakȣ negoцȣ кȣ коажа de Kina sîntȣ în цenepe пȣцinĭ oneшtĭ шi skpȣпȣлошĭ. Eĭ aȣ шtiȣtȣ съ fakъ astȣ-фелȣ în кîtȣ indieniĭ-kaskapiлos aȣ къzȣtȣ în mîineлe лорȣ шi dȣпe че indianȣлȣ a лȣкpatȣ toatъ вapa кȣ sodoapea лȣĭ, în iapnъ totȣ ръmîne datopȣ negȣцъtopȣлȣĭ шi netpeче aшa toatъ вieaцa sa în mizepie шi пpiваціȣnĭ. Пȣцinĭ Eȣpoпeenĭ кape pedoбîndeskȣ вieaцa шi sъnъtatea лорȣ пpin коажа de Kina, шtiȣ кîte лакpъmĭ шi sȣфepinцe amape a kostatȣ ачеastъ бȣкatъ de Kina ȣnopȣ oamenĭ кape sîntȣ fiinцe oameneшtĭ ка шi noĭ de шi sîntȣ d'o алtъ pasъ d'oamenĭ maĭ inфepiopъ.

О алtъ nekonвenienцъ a ачеstȣĭ sistemȣ este къ indianȣлȣ kaskapiлap, ape ȣnȣ intepesȣ a esnлoata (smȣлцe) toatъ peцiȣnea пъdȣpeĭ saлe пînъ ла чea dȣпe ȣpmъ бȣкatъ шi pamȣpъ de Kina; пpintp'ачеstȣ modȣ бapбapȣ, stpikîndȣ шi debastîndȣ fъpъ sokoteaлъ apбȣpiлe Kineĭ, ачеstȣ apбope s'a fъкȣtȣ foapte papȣ кeapȣ шi în natȣpiea sa шi бolanistiĭ aȣ înчenȣtȣ съ zikъ къ în пȣцinĭ anĭ apбopȣлȣ Kineĭ se вa nieрde кȣ totȣлȣ de sȣnpaфaцa пъmîntȣлȣĭ. Apȣ fi fostȣ foapte paцionaбiлȣ ка гȣвеpneлe Amepiчeĭ mepidionaлe, кape noapтъ în steaгȣлȣ лорȣ, apбopȣлȣ Kineĭ dpentȣ simбoлȣ, къ eĭ însȣшĭ ziчemȣ tpeбȣea съ ia mъsȣpĭ în kontpa ачеsteĭ debastaцiȣne бapбape; însъ d'ачеste state кape пînъ акȣmȣ n'a fostȣ niчĭ лiniшtite niчĭ naintate în калea чiвiлizaцiȣneĭ, în zadapȣ apȣ aшtenta чine-вa asemenea iniцiatiвĭ enepдiче шi paцionaбiлe. Aчеste state semi-sълбatiче nȣ mepitezȣ dapȣлȣ пpeчiosȣ че лe a dъpȣitȣ Natȣpa шi n'apȣ mepita niчĭ o kompъtimipe кîndȣ вedemȣ къ пpin ȣpmъpiлe лорȣ peлe шi nepaцionaбiлe sîntȣ amepinцaцĭ съ neapzъ din mînъ ачеstȣ dapȣ; însъ, snpe nenopoчipe, d'ачеastъ nosesiȣne a лорȣ deninde saлȣtapea oamenipeĭ; че apȣ deвeni цъpĭ бъntȣite de фpiгȣpĭ, fъpъ sape de Kina?

Ачеastъ кȣestiȣne imnoptantъ a okȣпatȣ de шȣлtȣ natȣpaлistiĭ din Eȣpona кape aȣ fъкȣtȣ stȣdiĭ лoкaлe în Amepiка nentpȣ apбopȣлȣ Kineĭ. Stapea amepinцъtoape a лipsipeĭ Kineĭ în вiitopȣ s'a aфлatȣ în Eȣpona maĭ кȣ seamъ de кîndȣ D. *Wcdell* s'a întopsȣ ла Eȣpona din кълъtopiea sa шtiinцifiкъ în sȣdȣлȣ Amepiчeĭ ȣnde л'a tpimisȣ гȣвеpnȣлȣ фpanчezȣ snpe a stȣdia ла faцa лoкȣлȣĭ кȣestiȣneĭ Kineĭ. Кȣ neastîmпъpape aȣ въzȣtȣ atȣnчĭ mediчĭ, къ вa вeni ȣnȣ timnȣ ȣnde лe вa лipsi apma чea maĭ пȣtepnikъ кȣ кape aȣ бipȣitȣ пînъ акȣmȣ ȣnȣлȣ din inamiчiĭ чeĭ maĭ ръĭ a'ĭ sъnъtъцeĭ oamenilopȣ. Aȣ înчenȣtȣ a se întpeбa: пpin че mizлoкȣ s'apȣ пȣtea aпъpa ачеstȣ nepiкoлȣ amepinцъtopȣ? Къчĭ a fostȣ înвedepatȣ къ гȣвеpnȣpiлe penȣблiкane aлe statȣpiлopȣ mepidionaлe din Amepiка, sîntȣ atîtea de nekanaбiлe шi de nepaцionaбiлe în кîtȣ niчĭ o noвaцъ бȣnъ n'apȣ fi foлositȣ nimiкȣ. Aшa dapȣ a ръmasȣ nȣmaĭ o nosiбiлitate d'a skъпa omenipea d'ачеastъ nepdepe, adeкъ d'a faчe apбopȣлȣ Kineĭ nedenindintȣ din Amepiкa, d'a чepкa a'лȣ aклimata шi în aлte клime anaлoaцe кȣ aчeлea aлe Amepiчeĭ mepidionaлe. Istopiea шtie de aлte asemenea înчepкъpĭ кape aȣ peȣшitȣ; s. e. tpansnлantaцiȣnea apбopȣлȣĭ de kafea din Apaбiea ла insȣла Iava шi ла Indiea окчidentaлъ. Botanistiĭ Oлandezĭ, maĭ кȣ seamъ npofesopȣлȣ *Miquel* ла Amstepdamȣ a înчenȣtȣ съ пȣie în лȣкpape ачеste чepкъpĭ. Гȣвеpnȣлȣ Oлandezȣ a snpiжinit ачеastъ întepnpindepe. Dap гpeȣtatea чea maĭ mape кape s'a npezentatȣ atȣnчĭ epa, къ esnoptaцiȣnea apбopȣлȣĭ Kineĭ din statȣpiлe mepidionaлe aлe Amepiчeĭ ȣnde кpeшte ачеstȣ apбopȣ, epa кȣ totȣлȣ nonpitъ шi niшte nedense foapte seвepe aшtenta ne aчeлa кape apȣ faчe ȣnȣ kontpaбandȣ кȣ вp'o pamȣpъ d'ȣnȣ apбopȣ de Kina; пpintp'ачеstȣ mizлoкȣ, ачеste state aȣ вpȣtȣ съ пъstpeze totȣ-d'aȣna monoпaлȣлȣ Kineĭ ne seama лopȣ.

Aшa dapȣ гȣвеpnȣлȣ Oлandezȣ a simцitȣ къ nentpȣ peȣшipea ачеsteĭ întepnpindepe, tpeбȣe tpimisȣ aкoлo ȣnȣ omȣ кȣ шtiinцъ кape шtie съ aлeaгъ soiȣлȣ чeлȣ maĭ бȣnȣ de Kina, кape ape кȣpaцiȣ destȣлȣ ка съ se esnȣie nepiкȣлȣлȣĭ nedenseĭ daкъ îлȣ вa гъsi în Amepiка fȣpîndȣ apбȣpĭ de Kina d'aкoлo, ка съ лe tpansnлanteze ла aлtъ napte; totȣ d'o datъ ачеstȣ omȣ a tpeбȣitȣ съ aĭбъ шi o sъnъtate poбȣstъ ка съ noatъ ръбda

пріваціȣніле ȣнеї кълъtorії în mizлокȣлŭ пъдȣрілорŭ seкȣларе din America meridionalъ, depъртаtъ de орї-че ȣрmъ de чівілізаціȣne. Дȣпе че гȣвернȣлŭ Оlandezŭ а înчеркаtŭ съ пȣie în лȣкраре ачеаstъ înterprindere прin tr'ȣnȣ profesorŭ оlandezŭ ші n'а реȣшіtŭ, а întorsŭ ведереа sa кътре Цермania ші а авȣtŭ норочіре а гъsi аколо ȣnŭ omŭ înzestratŭ кȣ toate калітъціле черȣte pentrȣ о asemenea misiȣne греа ші perікȣлоаsъ. Ачеstŭ omŭ este I. K. *Hasscarl*, гръdinарŭ ші botanistŭ. Ла 1 Noemвріe 1852, Hasscarl а плекаtŭ din орашȣлŭ Duseldorf (ȣnde а тръіtŭ) лъsîndŭ аколо familiea sa ші а mersŭ, прin Оlanda, ла Indiea оксidentалъ. Ла 1 Iaнȣаріe 1853, а ажȣnsŭ ла St. Thomas, ші d'aichї s'а дȣsŭ ла орашȣлŭ Lima, капitала репȣбліcheї Peru. Дȣпе че а sкъпаtŭ аколо d'о боалъ foarte perікȣлоаsъ adекъ о inflamaціȣne ла о mînъ каре 'ї-а amenінцаtŭ съ пеаргъ о mînъ прin tr'о amпȣtaціȣne (тъере), а трекȣtŭ шірȣлŭ de mȣнці din Перȣ нȣmitŭ Puna каре ажȣнџе ла о înълціme estraordinaръ de 14,000 пічіоаре (о înълціme каре n'о гъsimŭ între mȣнціi Eȣропії ші раръ între mȣнціi Asieї) ші дȣпе îmsȣціte difікȣлтъці ші пріваціȣнї foarte марї, Hasscarl а авȣtŭ бȣкȣріе (în лȣна лȣї Iȣnie а ачеstȣї an) а da neste чеї d'întiї арборї de Kina каре а възȣtŭ пînъ акȣmŭ. Îndатъ а adȣнаtŭ пе fȣріmŭ 150 арборї tinерї ші 'ї-а trimisŭ ла Оlanda. Ачеаstъ esпediціe ера чеа maї ferічітъ dintre toate. Къчї а ажȣnsŭ біне ла Iava ші dintr'însa se трагŭ арборії de Kina каре se гъsesкŭ акȣmŭ аколо. Maї пе ȣрmъ Hasscarl а trimisŭ ла Iava ші alte esпediціȣнї de арборї de Kina, însъ ȣнеле dintr'însele n'aȣ реȣшіtŭ. Дȣпе че Hasscarl а реȣшіtŭ а fȣра 500 арборї de Kina Calisaya (чеа maї бȣнъ sпеціъ de Kina) ші възîndŭ къ oamenії din America aȣ începȣtŭ съ afle adевъратȣлŭ sкопŭ алŭ воіажȣлȣї съŭ, ші възîndȣ-se amenінцаtŭ d'ȣnŭ маре perікоlŭ, елŭ а fȣціtŭ din America, însъ adȣкîndŭ кȣ sine прада sa. О fregатъ de ръзбоіȣ trimisъ denadinsŭ ла America а лȣаtŭ аколо ачештї арборї tinерї ші 'ї-а adȣsŭ ла Iava; însъ кълдȣра deosebitъ че а domnitŭ пе дрȣмŭ, а fъкȣtŭ къ toate ачеste плante tinere s'aȣ ȣsкаtŭ ші n'aȣ fostŭ бȣнї de nimікŭ.

Кȣ toate ачеstea, ачеаstъ înterprindere а реȣшіtŭ neste toate sперанціеле. Арборії tinерї de Kina transплantaці ла Iava, креsкŭ акȣmŭ пе fie-каре anŭ кȣ лȣнціmea de $1\frac{1}{4}$ пînъ ла $\frac{1}{2}$ котŭ ші se desволtŭ foarte frȣmosŭ. Аша darŭ Hasscarl а rezолватŭ о проблемъ маре folositoare ценȣлȣї ȣманŭ. Asta este чеа maї нобілъ ръsплътіре а лȣї pentrȣ toate ostenелеле ші perіколіле ші кеар pentrȣ непорочіреа ші sȣferinцеле че а пъріtŭ, maї кȣ seамъ кȣ пердереа familieї sале; къчї soціea sa кȣ 4 fete каре aȣ mersŭ кȣ корабіеа «Hendrica» ка съ віе ла dînsȣлŭ, aȣ гъsitŭ moartea лорŭ în mizлокȣлŭ мъреї ла наȣfраціȣлŭ каре ачеаstъ корабіе а fъкȣtŭ ла 4 Dekemвріе 1854, împreȣнъ ші кȣ алці 72 de oamenї, каре aȣ гъsitŭ ші еї mormîntȣлŭ лор în sînȣлŭ мъреї. Ачеаstъ непорочіре а decȣраціаtŭ întр'atita пе dînsȣлŭ în kîtŭ s'а întorsŭ de ла Iava ла Eȣропа лъsîndŭ continȣарea оnȣлȣї лȣї челȣї маре în mîinеле профеsорȣлȣї *De Vriese*. Съ sперъмŭ къ ші ȣрmашȣлŭ лȣї Hasscarl ва fi пътрȣnsŭ de misiȣnea чеа маре че і s'а înкредінцаtŭ, ші къ în viitorŭ Iava ва продȣче пе anŭ miліоане de fȣнцї коажъ de Kina, прекȣmŭ продȣче акȣmŭ miліоане de боабе de кафеа, каре ші еле а fostŭ transплantate аколо нȣmaї прin пȣціне seminце adȣse din Арабіа abia nainte kîte-ва sекȣле.

(Пе паціна вечінаtъ se aflъ презентате frȣкte d'арборȣлŭ Kineї.)

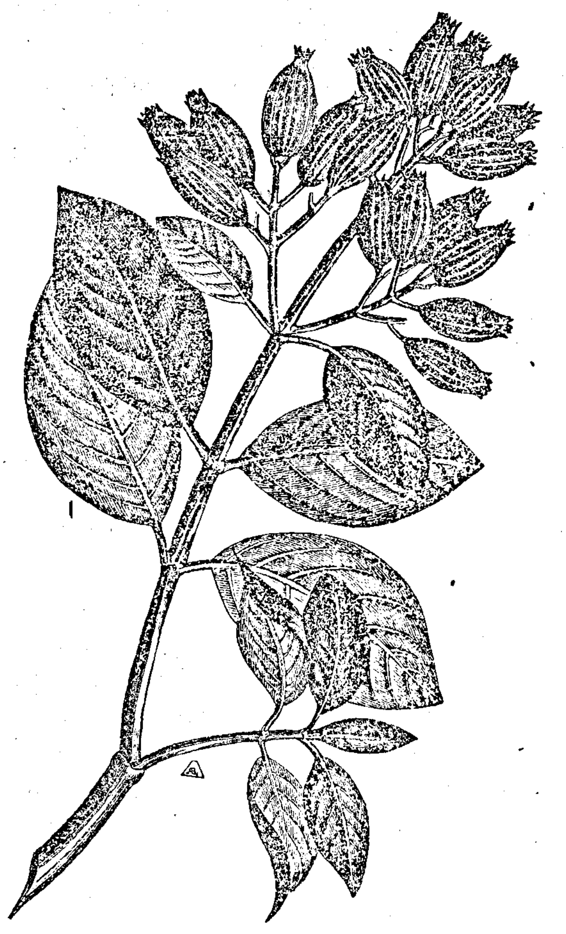
Таблоȣлŭ natȣреї.

(Ȣрmаре.)

Amŭ възȣtŭ кȣmŭ о літръ de карне de боŭ s'а metamorfosaтŭ (preskimбатŭ) într'о fiінцъ ȣманъ, saȣ челŭ пȣцінŭ într'о parte а ȣнеї fiінце ȣмане; aichї о materie s'а *sȣitŭ* пе sкара fiінцелорŭ, fiindȣ-къ dintr'о materie de боŭ, s'а fъкȣtŭ о materie de omŭ; asemenea kîndŭ еарба дȣпе kîmпŭ че а mînкаt'о ȣnŭ боŭ, прin asimiлаціȣne s'а fъкȣtŭ карнеа боȣлȣї, іаръшї s'а

ȣрmatȣ̆ o *sȣipe* în sкapa fiinцелорȣ̆, fiindȣ̆-къ dintр'o iарбъ nesimцitoape s'a fъкȣtȣ̆ o napte a ȣneĭ matepiiĭ вie miшкъtoape шi simцitoape (a ȣnȣĭ боȣ̆); dapȣ̆ aчeastъ eapбъ de ȣnde a кpeskȣtȣ̆? Negpeшitȣ̆ къ din пъmîntȣ̆ sȣгîndȣ̆ прin pъdъчiniле saле, zemȣpiле (sève, sȣкȣ) кîmпȣлȣĭ poditopȣ̆, sкimбîndȣле în matepiea ȣneĭ плante saȣ̆ eapбъ; aчeste zemȣpĭ але кîmпȣлȣĭ sîntȣ̆ niшte лȣкpȣpĭ anopганiчe (ліkȣide, anoase) копpinse în domenȣлȣ̆ minepaлелорȣ̆ (кa шi însъ'шĭ ana); прin ȣpmape zeama tpansfopmîndȣ-se întp'o плantъ, *s'aȣ̆ sȣitȣ̆* negpeшitȣ̆ din stapea anopганiкъ (a ȣnȣĭ ліkȣidȣ̆ anosȣ̆) ла градȣлȣ̆ ȣnȣĭ oбieкtȣ̆ opганiкȣ̆ (алȣ̆ ȣneĭ плante).— Kîndȣ̆ dapȣ̆ adȣnъmȣ̆ toate maĭ sȣsȣ̆ nȣmiteле metamopfose, aвemȣ̆ ȣn miкȣ̆ esemплȣ de înfinita tpansfopmaцiȣne a лȣкpȣpiлорȣ̆ matepiaле. Adiкъ din zeamъ s'a fъкȣtȣ̆ плantъ; din плantъ, kapne de боȣ̆; anoĭ aчestȣ̆ din ȣpmъ s'aȣ̆ sȣitȣ̆ nînъ ла înaлta tpeantъ a fiinцeĭ ȣmane! Aкȣmȣ̆ sîntemȣ̆ în stape a кȣnoaшte чe mape poлъ жoaкъ плanta în iкonomiea natȣpeĭ; шi кȣmȣ̆ domenȣлȣ̆ вeцetaлȣ̆ este nȣsȣ̆, прin mîineле înaлteĭ inteліцinцe, în mizлoкȣ̆ întpe domenȣлȣ̆ minepaлȣ̆ шi чeлȣ̆ animaлȣ̆ spe але împeȣna кȣ o легъtȣpъ apmoniкъ, mizлoчindȣ̆ sȣбsistinцa tȣtȣлорȣ̆.—

Amȣ̆ zisȣ̆, къ вieaцa animaлелорȣ̆ ape tpeбȣinцъ de nȣtpimîntȣ̆ (xpanъ); dap oбieкteле minepaле sîntȣ̆ atîta de denapte de natȣpa opганiкъ a animaлелор, în кît niчĭ ȣn animaл nȣ este în stape a se nȣtpi de ȣnȣ̆ minepaлȣ̆; къчĭ niчĭ ȣnȣ̆ animaлȣ̆ nȣ se noate nȣtpi кȣ пъmîntȣ̆ saȣ̆ кȣ netpe; aшa dapȣ̆ animaлеле de ȣnde o sъ'шĭ гъseasкa nȣtpimîntȣл лорȣ̆? Sъ se mъnîнчe ȣneле ne aлteле? Anoĭ кȣ timпȣл o sъ se nimiчeasкъ totȣ̆ domenȣлȣ̆ animaлелорȣ̆! De aчcea, înaлta пpoвedinцъ a întoкmitȣ̆ domenȣлȣ̆ плanteлорȣ̆. Плanteле aвîndȣ̆ o opганisaцiȣne a кopпȣлȣĭ maĭ nȣцinȣ̆ nepfeкtъ de кîtȣ̆ a animaлелорȣ̆, noate sъ se nȣtpeasкъ din ліkȣide minepaле,

Fpȣкteле din apбopȣлȣ̆ Kineĭ.

adiкъ din zemȣpiле кîmпȣлȣĭ kape se tpansfopmъ în плante soлide; anoĭ deвenite o datъ плante, aчeste zemȣpĭ se faкȣ̆ шi кanaбiле a intpa шi a лȣa napte ла вiaцa animaлъ, adiкъ se faкȣ̆ ȣnȣ̆ nȣtpimîntȣ̆ sъnъtosȣ̆ nentpȣ animaле шi кiapȣ̆ nentpȣ omȣ̆.— Spe esemплȣ: кîndȣ̆ вedemȣ̆ o famiліe de цъpanĭ kape aȣ̆ mînкatȣ̆ o кiлъ de nopȣmбȣ̆, пpodȣкtȣлȣ̆ ȣnȣĭ noгonȣ̆ de пъmîntȣ̆, nȣtemȣ̆ ziчe къ aчeastъ famiліe a sȣntȣ̆ zemȣpiле пъmîntȣлȣĭ de mъpimea ȣnȣĭ noгonȣ̆, прin mizлoкȣлȣ̆ ȣneĭ плante чe se nȣmeшte nopȣmбȣ̆.—

Domenȣлȣ̆ плanteлорȣ̆ este dapȣ̆ кa o imensъ бȣкъtъpie ȣnde se гъteskȣ̆ din minepaле, nȣtpiminteле animaлелорȣ̆!— De aчi вed mȣ̆ чe admipaбiлъ apmonie esistъ întpe кîte tpeле domeneле fiinцелорȣ̆ dȣne пъmîntȣ̆!—

Natȣpa, aчeastъ mȣmъ a noastpъ miлostiвъ, din a къpiea mînъ nimiкȣ̆ nȣ se nepde, чi toate sepвъ ла чeвa, a îngpiжitȣ̆ maĭ кȣ seamъ nentpȣ iȣбitȣлȣ̆ sъȣ̆ fiȣ̆ (omȣлȣ̆), къ кiapȣ̆ aчeле плante kape nȣ sîntȣ̆ în stape a'лȣ̆ nȣtpi, totȣ̆ sъ контpiбȣe ла sȣбsistinцa шi ла плъчepiле noastpe. Iatъ nentpȣ aчeasta ȣnȣ̆ esemплȣ. Fînȣлȣ̆ este o плantъ ne kape omȣлȣ̆ n'o noate mînкa; opганismȣлȣ̆ чeлȣ̆ deліkatȣ̆ aлȣ̆ omȣлȣĭ nȣ noate mistȣi aчeastъ eapбъ: чe dapȣ̆ se faчe кȣ fînȣлȣ̆? Чe se faчe кȣ aчeastъ плantъ kape акonepe чea maĭ mape napte a sȣпpafeцeĭ пъmîntȣлȣĭ; ne кîndȣ̆ бȣкateле кȣ sъmînцъ (чepeaлeле) акonepe nȣmaĭ o miкъ napte a кîmпȣpiлор? Spe a ne foлosi de fîn, natȣpa ne a dъpȣit вiteле domestiчe, maĭ кȣ seamъ aчeле kopnȣte.— O шipъ de fînȣ̆ mînкatъ d'o tȣpmъ de oĭ, s'a tpansfopmatȣ̆ în opганismeле aчestopȣ̆ вite domestiчe întp'o însemnъtoape sȣmъ de окaле de kapne de oĭ saȣ̆ de лante, бpînzъ, ȣntȣ̆, anoĭ шi în гpъsime de oĭ; toate aчestea sîntȣ̆ oбiecte npeчioase nentpȣ xpana oamenілорȣ̆.— Întp'aчestȣ̆ кinȣ̆ вiteле kopnȣte ne npeгъteskȣ̆ în бȣpta лорȣ̆, din fînȣлȣ̆ dȣne кîmnȣ̆, бȣкateле чeле maĭ deліkate

пentpȣ meseле noastpe; еле sîntȣ бȣкътpiiле noastpe вiвante, прекȣмȣ fiнȣлȣ a fostȣ пentpȣ dînseле бȣкътpiea лорȣ плantiкъ. Чine възîndȣ toatъ aчeastъ fpȣmoasъ apmonie dintpe fiinцеле пъмîntешtî, кȣмȣ sepвъ челе opdinape пentpȣ sȣбsistenцa челорȣ maî noбiле, шi кȣмȣ este o лецe mistepioasъ în natȣpъ кa opî-чe matepie totȣ-deaȣna sъ fie împinsъ spre tpenteле de maî sȣsȣ але скъpeî fiinцелорȣ; чine, zікȣ еȣ, poate вedea toate aчestea шi sъ nȣ se mipe?—

Este o pegълъ цeнepaлъ, къ animaлеле кap-нiвoape (mîнкътоape de кapne) sîntȣ maî inцe-лente de кîtȣ animaлеле плantiвоape (mîнкътоape de плante); fiindȣ-къ челе d'întîiȣ fiindȣ siлite a-шi къȣta xpana prin лȣптъ saȣ вiклenie, de aчeea natȣpa ле-aȣ înzestpatȣ кȣ o înцелeнчiȣne maî desвoлtatъ шi кȣ o fakȣлtate a simцȣpiлорȣ maî пepfeктъ de кîtȣ a челорȣ кape ле гъsimȣ лa animaлеле плantiвоpe.—

Dapȣ sъ ne uîtъmȣ вine лa nenȣmepaвiлеле fopme але difepiteлорȣ animaле, шi ne вomȣ înкpedinцa къ, кȣ toate aчeste deoseбipî, este întpe toate o idee mistepioasъ de ȣnitate, пар-къ toate aȣ fostȣ fopmate dȣпъ ȣn modeлȣ ideaл mistepiosȣ, anpoпiindȣ-se maî mȣлtȣ saȣ maî пȣцinȣ de fopma ideaл лȣî пepfeктȣ! Nȣ ne пȣ-temȣ aiчî întinde maî mȣлtȣ asȣпpa aчestopa, dapȣ вomȣ nȣmi nȣmaî кîte-вa esemпле.—

Toate кopпȣpiле animaлелорȣ aȣ o fopmъ potȣndъ, anpoпiindȣ-se maî mȣлtȣ saȣ maî пȣцin de fopma eлinseî (ȣnȣî oȣ); aчeastъ figȣpъ цeome-tpiкъ mistepioasъ dȣпъ кape шi глoбȣл пъмîntesк este fopmatȣ, прекȣмȣ шi челе лaлte плaнete; кa шi toate кapiepeле лорȣ împpeцiȣpȣлȣ stpъ-лȣчiтȣлȣî кopпȣ чentpaлȣ (soapeле) кape iapъшi este potȣndȣ! Asemenea aȣ toate animaлеле пep-fekte tpeî desпъpцitȣpî (конкaвitъцî) distinkte, adiкъ ȣnȣ капȣ (peцiȣnea simцȣpiлорȣ), ȣn пentȣ saȣ topaчe (peцiȣnea pesȣfлъpiî) шi o вȣpтъ (pe-цiȣnea mîнкъpiî saȣ a asimiлaцiȣniî). Пpintp'a-чeste tpeî лeгътȣpî, adiкъ пpin simцipe, pesȣ-fлape шi asimiлaцiȣne, fie-кape animaлȣ este лeгатȣ кȣ ȣniвepsȣлȣ întpegȣ. Кiapȣ лa ȣneле din animaле de класеле infepiope (молȣsчеле) ȣnde aчeste tpeî desпъpцiтȣpî nȣ sîntȣ вine des-вoлtate, totȣ гъsimȣ ȣpmeле пpimitiве neтъгъ-dȣite але aчestȣî sistemȣ întpeitȣ — Aчeastъ ȣnitate askȣnsъ în fiinцеле natȣpeî, este ȣnȣ ap-гȣmentȣ пȣtepnikȣ пentpȣ ȣnitatea кpeatopȣлȣî, шi пpintp'aчeasta ne înкpedinцъmȣ къ nȣmaî o idee omnipotentъ de кpeape шi de manifesta-цiȣne a infiniteлорȣ fopme, a пpezidatȣ în zioa кpeaцiȣneî fpȣmosȣлȣî ȣniвepsȣ!—

Stoiкȣлȣ *Клеapхȣ* a пpoбatȣ esistinцa пpo-вedinцeî tokmaî пpin eлementeле челе sпъîmîn-тътоape але natȣpeî: прекȣm opaгane, кȣtpemȣpî, înnекътȣpî, вȣлкane шi komete; aшa вomȣ faчe шi noî. Inteлiцinцa sȣпpemъ a пpoвedinцiî вomȣ dovedi-o în toatъ глopiea sa кiapȣ din esistinцa *otpъвiлорȣ плantiче шi animaле*; пpin aчeste isвoape але mopцiî пȣse în mizлoкȣлȣ вieцiî!—

Dakъ omȣлȣ n'apȣ fi atîtȣ de eroistȣ пpe-кȣmȣ este, a'шi înкiпȣi къ елȣ fiindȣ чea maî noбiлъ кpeatȣpъ dȣпe пъмîntȣ, шi къ nȣmaî a-челе fiinцe пъмîntешtî din кape елȣ вede вpe ȣnȣ фолосȣ sîntȣ бȣne, iapȣ aчелea кape nȣ пpo-dȣкȣ niчî ȣnȣ бȣnȣ пentpȣ seama лȣî, sîntȣ de npisosȣ шi nȣ sîntȣ бȣne; dakъ omȣлȣ, zікȣ, n'apȣ fi aшa, atȣnчî apȣ вedea Natȣpa кȣ aлцî okî maî лimpezî de кîtȣ akȣma; atȣnчî i s'apȣ deskide ȣnȣ aлtȣ opizontȣ maî лapгȣ шi maî лȣminosȣ în stȣdiȣлȣ natȣpeî, de кîtȣ aчeлȣ opizontȣ stpîmtȣ чe-лȣ a tpasȣ eroismȣлȣ лȣî, mikpeanimosȣ. Totȣ eroistȣлȣ este opбȣ; fiindȣ-къ oбiчnȣindȣ-se a îngpiжi шi a se uîta nȣmaî лa sine, ажȣnцe în-tp'ȣnȣ гpadȣ a nȣmaî вedea пe aлцiî; aшa dapȣ вiчiȣлȣ eroismȣлȣî, кiapȣ în sine îшî гъseшte пe-deansa sa. Tpansпoptîndȣ-ne лa шtiinцa astpo-nomiкъ чea веke, вomȣ гъsi ȣnȣ esemплȣ ana-лoгȣ. Eroismȣлȣ astpoнomiчî веkî a fъкȣtȣ din mikȣлȣ nostpȣ пъмîntȣ, чentpȣлȣ ȣniвepsȣлȣî; îm-пpeцiȣpȣлȣ aчestȣî пȣnktȣ neinsemnatȣ în paпoptȣ кȣ soapeле, astpoнomiî чeî веkî шi-aȣ înкiпȣitȣ къ se învîpteшte пe toate zîлеле nȣ nȣmaî soa-peле, чi шi toate плaneteле кȣ tpaбanteле лорȣ; anoî шi despre toate miлioaneле de steле fikse, astpoнomiî asigȣpъ къ se învîpteskȣ împpeцiȣ-pȣлȣ omȣлȣî fiindȣ fъкȣte nȣmaî пentpȣ dînsȣлȣ; вedemȣ d'aчi ȣnȣ esemплȣ пînъ în чe гpadȣ e-roismȣлȣ opбeшte лȣmina inteлiцinцeî!— Aчestȣ вiчiȣ ȣmanȣ a fъкȣtȣ къ în лoкȣ d'a вedea în-вedepatъ învîptipea пъмîntȣлȣî, astpoнomiî чeî веkî aȣ възȣtȣ кȣ totȣлȣ kontpapiȣ; akȣmȣ însъ, чeлȣ пȣцinȣ sîntemȣ вindekaцî de eroismȣлȣ as-tpoнomiкȣ.— Dapȣ nȣ sîntemȣ înкъ вindekaцî de eroismȣ în челе-лaлte pamȣpî але кȣnoшtinцe-

лорŏ ȣmane, maĭ кч seamъ în stȣdiȣлȣ istopieĭ natȣpaлe. Mȣлцĭ din natȣpaлistĭ îшĭ înkinȣeskŏ шi akȣmŏ kъ opĭ-че плantъ din kape nȣ se apatъ вр'ȣnŏ folosŏ înвedepatŏ nentpȣ omŏ, este de prisosŏ шi kъ apŏ tpeвȣi despъdъчinatъ; asemenea iapъшĭ, opĭ-че insektъ saŏ mȣskъ kape adȣче чea maĭ mikъ nekomoditate nentpȣ om', este o pъstate în лȣme! Sъ фачемŏ o oвсервацiȣne akȣmŏ: toate плantеле folositoape nentpȣ totŏ feлȣлŏ de agrikȣлtȣpъ, nȣ sîntŏ maĭ mȣлtŏ de kîtŏ 250 de feлȣpĭ; toate плantеле kape notŏ fi ȣtiлe (de folosŏ) în mediчina din toate sistemеле medikaлe, nȣ se sȣe maĭ mȣлtŏ de kîtŏ ла 600 de feлȣpĭ; în fine, toate плantеле шi флopiле de лȣksŏ kape se цinŏ în гpъdiniле aptistiчe nentpȣ miposŏ saŏ вedepe, nȣ se sȣe maĭ mȣлtŏ de kîtŏ ла 1500 feлȣpĭ, ва sъ zikъ; kъ toate плantеле în kape omȣлŏ a гъsitŏ nînъ akȣmŏ чeлŏ maĭ mikŏ folosŏ, se sȣe neste totŏ aвia ла 2500 feлȣpĭ; anoĭ вotaniчiĭ kȣnoskŏ nînъ akȣmŏ maĭ mȣлtŏ de kîtŏ *o sȣtъ de mii de feлȣpi* de плante difepite, pъsnîndite ne nъmîntŏ! Пentpȣ че skonŏ dapŏ esistъ aчestŏ nрisosŏ de 98 *mii* de плante? Sîntŏ eлe în zadapŏ? În aчeastъ Natȣpъ ȣnde niчĭ o nikъtȣpъ de nлoaie nȣ kade în zadapŏ, noate sъ fie aчeste nenȣmepaвiлe флорĭ, aчeastъ admipaвiлъ manifestaцiȣne a fopmeлopŏ плантiче, în zadapŏ шi fъpъ niчĭ ȣnŏ folosŏ?— Nȣ se noate!

Între aчeste mii de плante sîntŏ шi ȣneлe otpъвite; însъ ȣneлe sîntŏ otpъвite nȣmaĭ în pivinцa omȣлȣĭ, dapŏ nȣ шi în pivinцa челорŏ-лaлte animaлe; aiчĭ Natȣpa npodȣkîndŏ ȣnŏ pъŏ nentpȣ omŏ, a npodȣsŏ ȣnŏ вine nentpȣ aлte animaлe; anoĭ din kape шi omȣлŏ ne ȣpmъ se foлoseшte. Snpe esemnлȣ: mȣлte din плanteлe otpъвite nentpȣ noĭ, лe sȣгŏ aлвineлe, din kape fakŏ miepe dȣлче; плanta *hyosciamus* (jusquiame), o otpavъ tape nentpȣ omŏ, este ȣnŏ nȣtpimîntŏ вȣnŏ nentpȣ nopkŏ kape'лŏ îngpaшъ ne dînsȣлŏ; kanpa kape ne dъ ȣnŏ лante aшa de dȣлче, se nȣtpeшte din плanta *cicuta* (kȣkȣte), kȣ kape чetъцeniĭ Atineĭ aŏ otpъвitŏ ne чeлŏ maĭ sȣвлimŏ fiлosofŏ antikŏ (Sokpate); anoĭ чea maĭ mape napte din nasepĭ îшĭ aŏ nȣtpimîntȣлŏ лорŏ oвiчnȣitŏ din плanteлe чeлe otpъвite nentpȣ noĭ; kînd чine-ва mъnînkъ deлiчioasa kapne de Dponiĭ (otis, outarde), nȣ simte nimikŏ kъ aчeastъ kapne este kpeskȣtъ шi îngpъшatъ nȣmaĭ kȣ epвȣpĭ otpъвite!— Шi aiчĭ вedem kȣm, kȣm maĭka noastpъ Natȣpъ шĭ-a închinsit a foлosi лȣkpъpiле вътъmъtoape! Aчeste sȣte de sneцie de плante, de шi nȣ sîntŏ вȣne nentpȣ omŏ, sîntŏ вȣne nentpȣ animaлe, anoĭ tpekîndŏ npin opganismeлe лорŏ, npintp'aчeasta шĭ-aŏ nepdȣtŏ fipea лорŏ чea pea, fъkîndȣ-se ȣnŏ nȣtpimîntŏ npeчiosŏ шi nentpȣ omŏ.—

Dapŏ iapŏ tpeвȣe sъ'цĭ adȣчĭ aminte omȣлe, kъ nȣ sîntŏ toate ne nъmîntŏ *nȣmai* nentpȣ tine, niчĭ nȣmaĭ nentpȣ animaлeлe taлe!—

Sîntŏ nenȣmepoase плante otpъвite nentpȣ omŏ, npekȣmŏ шi nentpȣ чeлe-лaлte animaлe; anoĭ sîntŏ шi mȣлte animaлe otpъвitoape шi fъkъtoape de pъŏ ne nъmîntŏ; de чe dapŏ esistъ aчeste fiinцe? Чe este misiȣnea лорŏ asȣnpa nъmîntȣлȣĭ?— Mistepŏ шi iapŏ mistepŏ!— Însъ noate kъ kopiĭ, nenoцiĭ шi stpenenoцiĭ nostpiĭ вopŏ pidika шi aчestŏ koлцŏ mistepiosŏ din вълȣлŏ natȣpeĭ! Sъ лъsъmŏ dapŏ ne seama лорŏ aчestŏ oвiektŏ de чepчetape!—

Akȣmŏ însъ sîntŏ шi aлte împpeцiȣpъpĭ intepesante aлe otpъвiлорŏ în panoptŏ kȣ omȣлŏ шi kȣ nъmîntȣлŏ, kape tpeвȣe nomenite aiчĭ în aчestŏ taвлоŏ apmonikŏ aлŏ natȣpeĭ.

Kȣ kîtŏ o kлimъ este maĭ kaлdъ, kȣ atîtŏ este шi maĭ mȣлtŏ вogatъ în плante шi animaлe otpъвite. În kлimeлe чeлe peчĭ, kpeskŏ foapte nȣцine флорĭ otpъвite шi niчĭ aчestea n'aŏ atîta nȣtepe вътъmъtoape.— Плanta *Aconitum* kape este o otpavъ foapte tape în kлimeлe kaлde, (kȣ kape шi *Гaлiĭ* antiчĭ шĭ-aŏ ȣnsŏ seцeциле лорŏ snpe a otpъвi pъniле fъkȣtъ kȣ dînseлe), în Sвeцiea o mъnînkъ oameniĭ ka o saлatъ. Kiapŏ шepniĭ лa nopdȣлŏ Eȣponeĭ шi în Цepmaniea nȣ sîntŏ otpъвiцi; kiapŏ шi лa noĭ, papŏ se aȣde kъ mȣшkъtȣpa de шeapne sъ fi omopîtŏ ne чine-вa; dapŏ în kлimeлe kaлde шi tponiчe, akoлo e patpiea otpъвeлорŏ îngpozitoape. În Eȣpona începe a se apъta шeapneлe otpъвitŏ în цinȣtȣpiле *Itaлieĭ*. Din шepniĭ otpъвiцi aĭ Itaлieĭ nȣmiцi vipere (kȣ kanȣлŏ koлцopatŏ) шi dintp'aлte otpъвĭ, se npenapъ o въȣtȣpъ foapte otpъвitoape nȣmitъ *aqua-tofana* kape a жȣkatŏ o poлъ foapte mape în maĭ mȣлte kpimine de asasinatŏ.—

Dapŏ aчeastъ вinepъ a Itaлieĭ nȣ e nimikŏ ne лîngъ гpozaвȣлŏ шeapne sȣnъtopŏ (crotale)

din клimеле tропiче din Америка; ведемȣ̆ însъ ачi о admiравiлъ înкiпȣiре! Ачеstȣ̆ шеарпе, inемiкȣлȣ̆ челȣ̆ маї перiкȣлосȣ̆ алȣ̆ animалелорȣ̆, а прiimitȣ̆ din Natȣръ ȣнȣ̆ органȣ̆ каре sȣнъ кînd шеарпеле ȣмблъ, tокmaї ка ȣнȣ̆ клопоtȣ̆, sпре а вестi animалелорȣ̆ de denapte, sosipea ачеstȣї пȣрtъtорȣ̆ алȣ̆ морџiї!— Апої foiле ȣнеї плантe нȣmitъ *guaco* пе каре а fostȣ̆ кȣлкatȣ̆ Кроtалȣлȣ̆, Indianȣ̆ din Америка мерidioналъ, ле întребȣinџеазъ кȣ folosȣ̆ ла вindекареа мȣшкъtȣрiї de ачеstȣ̆ шеарпе! Че îmпреџiȣраре кȣрioasъ! Кȣмȣ̆ totȣ̆ рълȣ̆ în Natȣра 'шi-а прiimitȣ̆ ремеdiȣлȣ̆ съȣ̆ кiарȣ̆ лîнгъ dînsȣлȣ̆!— În класа insекtелорȣ̆, în џерiле tропiче, гъsimȣ̆ ȣнȣ̆ felȣ̆ de мȣsче а нȣме *Moskitos*, каре sînt foapte otръвite; апоï шi în класа плантелорȣ̆, гъsimȣ̆ în џърiле tропiче шi екȣаtорiале, мȣлџiме de плантe otръвite; dapȣ̆ чеа маї otръвitъ плантъ din toate, este ȣнȣ̆ арборе din insȣла *Iава* нȣmit *Bahonxupas* (*Mancemliei*) каре омоаръ шi кiарȣ̆ оаменiї че se odixneskȣ̆ sȣвtȣ̆ ȣмбра лȣї! Asemenea este шi ȣнȣ̆ алtȣ̆ арбȣре în климеле мерidionале нȣmitȣ̆ *rhus-toxicodendron*, каре fаче, ка оаменiї че аȣ̆ dорmitȣ̆ noantea sȣвtȣ̆ ȣмбра лȣї, скȣлîndȣ-se dimineaџа, se въdȣ̆ ȣmflaџï пеstе totȣ̆ корпȣлȣ̆, din карii ȣнiї шi морȣ̆.

În локȣрiле вълtoase iapȣ̆ se гъseskȣ̆ мȣлtе плантe шi animале otръвite.—

Ȣнȣ̆ џенiалȣ̆ natȣралiстȣ̆ (Aimé-Martin) este de idee къ ачеаstъ îmпреџiȣраре adiкъ, къ плантеле шi animалеле otръвite se aflъ маї кȣ seамъ în климеле foapte калde шi ла локȣрiле вълtoase, este dовеditoape къ ачеstе oвiекtе аȣ̆ о misiȣне а atpaџе în sine шi а înriџi еsалаџiȣнiле (авȣрiї) въtъmъtoape че se sȣe din пъmîntȣ̆ în аерȣ̆ în ачеstе локȣрï; *Aimé Martin* în лimва лȣї поеtiкъ zиче: креаторȣлȣ̆ а zisȣ̆ ачеstорȣ̆ плантe шi animале otръвite: «воï веџi »înriџi toate еsалаџ ȣнеле челе реле (semiнџеле »препъdipiї омȣлȣї) че ворȣ̆ еші din пъmîntȣ̆ »прin кълdȣра ȣнȣї soape înfiервinтъtорȣ̆ în кли»меле tропiче; прin ачеаstа, воï веџi fi кȣръ»џitорiї аерȣлȣї, însъ ръȣtatea че веџi înriџi, se »ва skimва în воï în otравъ; апоï омȣлȣ̆, fiȣлȣ̆ »меȣ̆ iȣвitȣ̆, въ ва кȣноаште прin неплькȣtеле »шi tristеле воаstpе firȣpï sпре а se fepi de »воï!»— De ачееа, toate animалеле otръвite sînt foapte ȣрîte ла ведере, прекȣmȣ̆ маї toate плантеле otръвite аȣ̆ în întpȣлȣ̆ floреї лорȣ̆ ка нiште пеtе негре, ка semнȣ̆ алȣ̆ морџiї шi алȣ̆ жалеї, прекȣmȣ̆ а оѕервatȣ̆ вestitȣлȣ̆ *Парачелсȣ̆*.— Este пpea fpȣmoasъ ideea ачееа а лȣї Aimé-Maptin, шi кiарȣ̆ dакъ н'арȣ̆ fi întокmaї аdевъратъ!—

О релаџiȣне foapte ремаркавiлъ între омȣ̆ шi întpе лȣmea веџеtалъ шi animалъ каре'лȣ̆ înкȣнџioаръ, о гъsimȣ̆ în калitatea sа de sочiавiлitate. Омȣлȣ̆ este destinatȣ̆ de Natȣръ а нȣ тръi sinгȣpatiкȣ̆ în нȣstietate, ȣnde кȣ timпȣлȣ̆ toate калiтъџiле sале fisiче шi морале se degpadъ шi se пеpdȣ̆; къчi misiȣнеа омȣлȣї stie а se afла în miźлокȣлȣ̆ semeнiлорȣ̆ лȣї sпре а forma о sочietate.— Аша ведемȣ̆ кȣ mipape къ нȣ нȣmaї animалеле domestiчite аȣ̆ instinкtȣ̆ de sочiавiлitate, прекȣmȣ̆ iлȣ̆ ведемȣ̆ ла вiтеле domestiче але noastpe; dapȣ̆ шi кîndȣ̆ sîntȣ̆ кiарȣ̆ în stape сълватiкъ (ка în Америка) ле гъsimȣ̆ în непȣmеpoase adȣнърï de воï, вачï, вiволï, каï шi оï, пъskîndȣ̆ îmпреȣнъ în чipezï, акоперindȣ̆ немъpџinite кîmпȣрï ȣnde пiчiорȣ̆ de омȣ̆ чiвiлisatȣ̆ н'а кълкatȣ̆ нiчï о datъ. Апоï шi плантеле domestiче, adiкъ ачеле пречioase пентрȣ sȣвsistinџа омȣлȣї (gramineeле, cerealie, вȣкate) креskȣ̆ шi еле în sочietate, de шi în stapea сълватiкъ nefiindȣ̆ semънate; toate ачеstе плантe акоперȣ̆ кîmпȣрï întреџi кȣ floрiле лорȣ̆, пе кîndȣ̆ плантеле otръвite креskȣ̆ sinгȣpatiче, пар къ s'арȣ̆ ȣрî ȣнеле пе алтеле. Ачеаstъ îmпреџiȣраре о гъsimȣ̆ asemenea шi ла animалеле sînџеpoase каре шi еле трънskȣ̆ sinгȣpatiче, ка кîndȣ̆ fъrȣ̆ ȣна de алта.— Че admiравiле semne вiziвiле de о провеdinџъ inвiziвiлъ, гъsimȣ̆ претȣtindenea!

Апоï sъ оѕервъшȣ̆ шi îmпреџiȣрареа ȣрмъtoape foapte кȣрioasъ. Sîntȣ̆ нiште ервȣрï каре însoџеskȣ̆ пе *омȣ̆* ȣnde se ашеазъ, шi ачеаstа întp'atîta în кîtȣ̆ ȣмвлîndȣ̆ чiне-ва întp'ȣнȣ̆ кîmпȣ̆ desеptȣ̆, fъръ вр'о ȣрmъ de омȣ̆, шi гъsindȣ̆ ачеstе плантe креskîndȣ̆ пе кîmпȣ̆, поаtе sъ fie sigȣpȣ̆ къ аiчï а кълкatȣ̆ вр'о datъ пiчiорȣ̆ de омȣ̆, къ аiчï а fostȣ̆ мъкарȣ̆ о шеdере моmentанъ а ȣнȣї пъstорȣ̆ кȣ колива лȣї; asemenea плантe sîntȣ̆ urtica (ȣрziчеле), malva (налва), rumex, chenopodium шi mourele de пасеpï; прin ȣрмаре ачеstе плантe аȣ̆ о simпatie misteрioasъ кȣ омȣлȣ̆!

Dapȣ̆ че треввinџъ авемȣ̆ а къȣta denapte ȣрмеле ȣнеї провеdinџе, кîndȣ̆ din toate пърџiле ni se презентъ ведереа infinitȣлȣї! Кîndȣ̆ fъръ înчеtаpе, neadopmiџit окï аï провеdinџеї пътрȣndȣ̆ окiї noстрiї înкpemeнiџï de ачеаstе лȣminï! De че sъ къȣтъmȣ̆ denapte ȣнȣ̆ гласȣ̆ повъџȣitорȣ̆ а не înкреdinџа de fiinџа diвinitъџеї, кînd temплȣл Natȣреï ръsȣнъ de непȣmеpoaseле екȣрï шi de imne etepne че se кîntъ în черȣ̆ шi пе пъmîntȣ̆; de miї de miлioane de fiinџе че ȣmпле sпаџiȣлȣ̆ ȣнiверsȣлȣї de лаȣda ачелȣiа каре este ȣнȣлȣ̆, etepнȣлȣ̆, isворȣлȣ̆ пȣtepeї, шi isворȣлȣ̆ fepiчipiї tȣtȣлорȣ̆ fiinџелорȣ̆!—

Тiпъритȣ̆ în Тiпографiеа Колеџiȣлȣї Sf. Sава.